

Звіт
щодо виконання Плану роботи Методичної комісії
Українського інституту експертизи сортів рослин за 2024 рік

Робота Методичної комісії проведена відповідно до Плану роботи Методичної комісії УІЕСР на 2024 рік, затвердженого наказом Українського інституту експертизи сортів від 17.01.2024 № 16-ОД, а також позапланової роботи, у зв'язку з виробничою необхідністю.

Планом роботи Методичної комісії передбачено розробка та схвалення чотирьох проєктів Методик, трьох форм Технічних анкет сорту та Показників для визначення придатності сорту для поширення в Україні.

Упродовж звітнього періоду організовано та проведено три засідання Методичної комісії на яких розглянуто та схвалено *тринадцять* проєктів Методик (додаток), із них *одинадцять* Методик визначення відповідності сортів рослин критеріям відмінності, однорідності та стабільності у розрізі ботанічних таксонів, *одну* Методику лабораторного сортового контролю та *одну* Методику проведення ділянкового (грунтового) сортового контролю.

Упродовж звітнього періоду розглянуто та схвалено *пять* форм Показників для визначення придатності сорту для поширення в Україні для *трьох* ботанічних таксонів: конопель посівних, персика звичайного та капусти кільоподібної, гірчиці кільоподібної.

На першому засіданні Методичної комісії, що відбулося 26 квітня 2024 року, порядком денним розглянуто проєкти Методик визначення відповідності сортів критеріям відмінності, однорідності та стабільності для роду бавовник (*Gossypium* L.), конопель посівних (*Cannabis sativa* L.), показники для визначення придатності сорту для поширення в Україні для конопель посівних (*Cannabis sativa* L.) за новими лікарським і фармацевтичним (жіночі суцвіття) напрямками використання та переглянуто показники для визначення придатності сорту для поширення в Україні для персика звичайного (*Prunus persica* (L.) Batsch). Слід зазначити, що ці питання не було включено до Плану роботи Методичної комісії УІЕСР на 2024 рік.

Підставою для позапланового розгляду проекту Методики на ВОС сортів роду бавовник (*Gossypium* L.) було внесення змін Верховною Радою України у законопроект №10427-1 «Про внесення змін до деяких законів України щодо поширення сортів бавовника», а також перегляд нової редакції міжнародного технічного документу UPOV TG/88/7, 2018.

У 2024 році на засіданні Методичної комісії позапланово винесено питання розгляду проекту Методики проведення експертизи сортів конопель посівних (*Cannabis sativa* L.) на відмінність, однорідність і стабільність, у зв'язку з внесенням змін у законодавство України щодо легалізації використання конопель для медичних цілей із вмістом тетрагідроканнабінолу у висушеній соломі яких концентрація дорівнює або перевищує 0,3 відсотка (Закон України від 21.12.2023 № 3528-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду конопель (*Cannabis*) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування»), а також прийняття Міжнародним союзом з охорони нових сортів рослин нової редакції технічного документу UPOV TG /276/1 Rev., 2012 + 2021.

Методику визначення відповідності сортів конопель посівних (*Cannabis sativa* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності і Методику визначення відповідності сортів роду бавовник (*Gossypium* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності після схвалення на засіданні Методичної комісії розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради УІЕСР, затверджено наказами Мінагрополітики України та оприлюднено на сайті УІЕСР та Мінагрополітики.

Розроблені показники для визначення придатності сорту для поширення в Україні для конопель посівних (*Cannabis sativa* L.) лікарського і фармацевтичного (жіночі суцвіття) напрямів використання після отримання позитивної рецензії розглянуті та схвалені на засіданні Методичної комісії, а також затверджені наказом УІЕСР і оприлюднені на сайті Мінагрополітики та

УІЕСР.

Попередньо заплановано до розгляду на засіданні Методичної комісії у першому кварталі 2024 року проєкт Методики проведення експертизи підщеп роду слива (*Prunus* L.) на відмінність, однорідність і стабільність знаходиться в роботі та включена до Плану роботи Методичної комісії УІЕСР на 2025 рік.

Упродовж 2024 року розроблені показники для визначення придатності сорту для поширення в Україні для нових ботанічних таксонів, на які вперше подано заявку на сорт: сливи цистени (підщепа), гібриду аличі (слива розлога, вишнеслива) × персик звичайний (підщепа), а також аличі (слива розлога, вишнеслива) (підщепа) та передані на рецензії наукових установ НААН і НАН України. Після отримання рецензій на ППП для вищезазначених ботанічних таксонів, буде розглянуто на засіданні Методичної комісії.

Триває робота з внесення змін і доповнень до Методики проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Методи визначення показників якості продукції рослинництва та Методики проведення експертизи сортів рослин групи зернових, круп'яних та зернобобових на придатність для поширення в Україні, що включені до Плану роботи Методичної комісії УІЕСР на 2024 рік, а тому розгляд цих методик перенесено на 2025 рік.

На другому засіданні Методичної комісії, що відбулося 17 червня 2024 року за порядком денним позапланово розглянуто дев'ять методик визначення відповідності сортів критеріям відмінності, однорідності та стабільності для ботанічних таксонів групи зернових: жита посівного (*Secale cereale* L.), вівса посівного (*Avena sativa* L.) і голозерного (*Avena nuda* L.), кукурудзи звичайної (*Zea mays* L.), пшениці м'якої (*Triticum aestivum* L.), пшениці спельти (*Triticum spelta* L.), пшениці шарозерної (*Triticum sphaerococcum* Perc.), пшениці щільноколосої (*Triticum compactum* Host), пшениці однозерної (*Triticum monococcum* L.), пшениці твердої (*Triticum turgidum* L. subsp. *durum* (Desf.) Husn.), пшениці картлійської (*Triticum turgidum* L. subs. *carthlicum* (Nevski) Á. Löve & D. Löve), пшениці польської (*Triticum turgidum* L. subsp. *polonicum* (L.)

Thell.), пшениці тучної (*Triticum turgidum* L. subsp. *turgidum*), пшениці двозерної (пшениці полби звичайної) (*Triticum turgidum* L. subsp. *dicoccum* (Schrank ex Schübl.) Thell.) (*Triticum dicoccum* Schrank ex Schübl.), пшениці туранської (*Triticum turgidum* L. subsp. *turanicum* (Jakubz.) Á. Löve & D. Löve), тритикале (*Triticosecale* Witt.), ячменю звичайного (*Hordeum vulgare* L.), а також Визначник морфологічних ознак сортів помідора їстівного (*Solanum lycopersicum* L.)» (наочне доповнення до Методики проведення експертизи сортів помідора їстівного) (*Solanum lycopersicum* L.) на відмінність, однорідність і стабільність).

У проектах методик здійснено коригування щодо необхідного розміру (обсягу) дослідного зразка сорту для цілей кваліфікаційної експертизи та мінімальної кількості насіння на один пункт дослідження УІЕСР відповідно до наказу Мінагрополітики від 09.04.2024 № 1153 «Про внесення змін у додаток 2 до Порядку забезпечення офіційними та дослідними зразками посадкового матеріалу сорту». Шаблони Методик приведено до нових вимог інструкції з діловодства Мінагрополітики.

Підставою для перегляду діючих Методик є прийняття нових редакцій технічних документів Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин. Так, у проекті Методики жита посівного (*Secale cereale* L.) внесено зміни і доповнення відповідно до редакції технічного документу UPOV TG /58/7 Rev, 2020-12-17+2022-25-10, у проекті Методики кукурудзи звичайної (*Zea mays* L.) – UPOV TG /2/7 Rev, 2009-04-01 + 2023-10-24, у проекті Методики пшениці м'якої (*Triticum aestivum* L.) – UPOV TG/3/12 Rev., 2017-04-05 + 2022-10-25 тощо.

У методиках кукурудзи звичайної, пшениці м'якої, пшениці спельти, пшениці шарозерної, пшениці щільноколосої і пшениці однозерної пункт 8 методики доповнено інформацією щодо проведення експертизи на відмінність гібридів та батьківських ліній, які є складовими компонентами до гібридів. У пункті 10 методику доповнено проведенням дослідження з експертизи на стабільність гібридів. Переглянуто ознаки для групування пункту 11 цих Методик та внесено доповнення ознаками, рекомендованими міжнародними документами UPOV.

За результатами засідання Методичної комісії схвалено:

- 1) «Визначник морфологічних ознак сортів помідора їстівного (*Solanum lycopersicum* L.)» (наочне доповнення до Методики проведення експертизи сортів помідора їстівного) (*Solanum lycopersicum* L.) на відмінність, однорідність і стабільність;
- 2) Методику визначення відповідності сортів жита посівного (*Secale cereale* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;
- 3) Методику визначення відповідності сортів вівса посівного (*Avena sativa* L.) і вівса голозерного (*Avena nuda* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;
- 4) Методику визначення відповідності сортів кукурудзи звичайної (*Zea mays* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;
- 5) Методику визначення відповідності сортів пшениці м'якої (*Triticum aestivum* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;
- 6) Методику визначення відповідності сортів пшениці спельти (*Triticum spelta* L.), пшениці шарозерної (*Triticum sphaerococcum* Perc.) і пшениці однозерної (*Triticum monococcum* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;
- 7) Методику визначення відповідності сортів пшениці щільноколосії (*Triticum compactum* Host) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;
- 8) Методику визначення відповідності сортів пшениці твердої (*Triticum turgidum* L. subsp. *durum* (Desf.) Husn.), пшениці картлійської (*Triticum turgidum* L. subs. *carthlicum* (Nevski) Á. Löve & D. Löve), пшениці польської (*Triticum turgidum* L. subsp. *polonicum* (L.) Thell.), пшениці тучної (*Triticum turgidum* L. subsp. *turgidum*), пшениці двозерної (пшениці полби звичайної) (*Triticum turgidum* L. subsp. *dicoccum* (Schränk ex Schübl.) Thell.) (*Triticum dicoccum* Schränk ex Schübl.), пшениці туранської (*Triticum turgidum* L. subsp. *turanicum* (Jakubz.) Á. Löve & D. Löve) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;
- 9) Методику визначення відповідності сортів тритикале (*Triticosecale* Witt.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;

10) Методику визначення відповідності сортів ячменю звичайного (*Hordeum vulgare* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності.

На засіданні Вченої ради УІЕСР прийнято рішення щодо об'єднання двох національних методик в одну у наступній редакції: Методику визначення відповідності сортів пшениці спельти (*Triticum spelta* L.), пшениці шарозерної (*Triticum sphaerococcum* Perc.), пшениці однозерної (*Triticum monococcum* L.), пшениці щільноколосої (*Triticum compactum* Host) критеріям відмінності, однорідності та стабільності. Методики затверджено наказами Мінагрополітики України та оприлюднено на сайті УІЕСР та Мінагрополітики.

Третє засідання Методичної комісії проведено 20 листопада 2024 року, на якому за порядком денним розглянуто чотири питання:

проект Методики визначення відповідності сортів капусти кільоподібної, гірчиці кільоподібної (*Brassica carinata* A. Braun) критеріям відмінності, однорідності та стабільності;

показники для визначення придатності сорту для поширення в Україні для капусти кільоподібної, гірчиці кільоподібної (*Brassica carinata* A. Braun) технічного, кормового та біоенергетичного напрямів використання;

проект Методики лабораторного сортового контролю;

проект Методики проведення ділянкового (грунтового) сортового контролю.

На початку 2024 року до Компетентного органу надійшла заявка на сорт рослин нового ботанічного таксону капусти кільоподібної, гірчиці кільоподібної, тому розгляд Методики визначення відповідності сортів капусти кільоподібної, гірчиці кільоподібної (*Brassica carinata* A. Braun) рослин критеріям відмінності, однорідності та стабільності включено до плану роботи Методичної комісії на 2024 рік.

У зв'язку із відсутністю Методики в Міжнародному союзі з охорони нових сортів рослин упродовж 2024 року розроблено національну Методику відповідно до міжнародних вимог UPOV.

Під час розробки Методики вивчено біологічні і морфологічні особливості нового ботанічного таксону, проаналізовані наукові дослідження літературних джерел, здійснено виїзд на поле заявника та здійснено співпрацю з Національним ботанічним садом імені М.М. Гришка НАН України, де упродовж багатьох років проводять дослід з сортотипами капусти кільоподібної, гірчиці кільоподібної.

Після отримання позитивних рецензій, Методику розглянуто на засіданні Методичної комісії УІЕСР. Після схвалення на засіданні Методичної комісії проєкт Методики визначення відповідності сортів капусти кільоподібної, гірчиці кільоподібної (*Brassica carinata* A. Braun) критеріям відмінності, однорідності та стабільності розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради УІЕСР, затверджено наказами Мінагрополітики України та оприлюднено на сайті УІЕСР та Мінагрополітики.

Упродовж 2024 року розроблено Показники для визначення придатності сорту капусти кільоподібної, гірчиці кільоподібної для поширення в Україні технічного, кормового та біоенергетичного напрямів використання та після отримання позитивних рецензій розглянуто та схвалено на засіданні Методичної комісії УІЕСР, а також затверджено наказом УІЕСР і оприлюднені на сайті Мінагрополітики та УІЕСР.

Внесення змін до національної законодавчої і нормативно-правової бази, зокрема – законів України «Про охорону прав на сорти рослин», «Про насіння і садивний матеріал», Порядку підтвердження сортових якостей насіння ділянковим (грунтовим) та/або лабораторним сортовим контролем, а також Схем сортової сертифікації насіння Організації економічного співробітництва та розвитку, призначеного для міжнародної торгівлі, що переглянуто та схвалено рішенням Ради ОЕСР 22 грудня 2023 року викликало необхідність у розробці проєкту Методики лабораторного сортового контролю та проєкту Методики проведення ділянкового (грунтового) сортового контролю у новій редакції. На проєкти Методик отримано позитивні рецензії.

На засіданні Методичної комісії УІЕСР розглянуто нову редакцію проєкту Методики лабораторного сортового контролю, що складається із наступних

розділів: «Загальні положення», «Маса контрольної проби та кількість стандартного зразку», «Поводження із контрольними пробамі насіння» та «Підтвердження сортових якостей насіння методом лабораторного сортового контролю з використанням ДНК маркерів» та містить дев'ятнадцять додатків.

На засіданні Методичної комісії УІЕСР розглянуто нову редакцію проєкту Методики проведення ділянкового (грунтового) сортового контролю, що складається з п'яти розділів: «Загальні положення», «Організаційні заходи з проведення ділянкового (грунтового) сортового контролю», «Агротехнічні вимоги та закладання контрольних і стандартних ділянок», «Дослідження на контрольних ділянках», «Визначення ідентичності та сортової чистоти контрольних зразків» та містить п'ятнадцять додатків. Дана Методика визначає особливості проведення ділянкового (грунтового) сортового контролю з метою ідентифікації сорту та визначення сортової чистоти.

Після схвалення на засіданні Методичної комісії проєкти Методик розглянуто та схвалено на засіданні Вченої ради УІЕСР та передано на затвердження до Мінагрополітики України.

Завідувач сектору методичного
забезпечення відділу експертизи
на відмінність, однорідність та
стабільність сортів рослин

Наталія КОСТЕНКО

Додаток
 Про затвердження Звіту щодо виконання
 Плану роботи Методичної комісії
 Українського інституту експертизи сортів
 рослин за 2024 рік
 від « 14 » серпня 2025 р. № 07/08

Виконання Плану роботи Методичної комісії УІЕСР за 2024 р.

№ з/п	Питання	Стан виконання	Примітка
1.	Перегляд Методики проведення експертизи підщеп роду слива (<i>Prunus</i> L.) на відмінність, однорідність і стабільність щодо внесених змін та доповнень у TG/187/2 Rev 2014+ 2021 UPOV	У роботі	Перенесено до плану роботи на 2025 рік
2.	Розгляд та схвалення національних Методик на ВОС-тест, ПСП для сортів нових ботанічних таксонів, на які будуть надходити заявки у 2024 р.	Виконано за планом (відповідає пунктам 2, 7, 9 Плану роботи Методкомісії)	
3.	Розгляд нових форм ТА і ППП для ботанічних таксонів на які вперше подано заявку на сорт: сливи цистени (підщепи), гібриду алича (слива розлога, вишнеслива) × персик звичайний (підщепа)	Форми розроблено ППП, передано на рецензії. Форми ТА розроблено, оприлюднено на сайті УІЕСР та Мінагрополітики	Після отримання рецензій на ППП, будуть розглянуто на засіданні Методичної комісії
4.	Перегляд Методики проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Методи визначення показників якості продукції рослинництва	У роботі	Перенесено до плану роботи на 2025 рік
5.	Перегляд чинної Методики проведення експертизи сортів рослин групи зернових, круп'яних та	у роботі	Перенесено до плану роботи на 2025 рік

№ з/п	Питання	Стан виконання	Примітка
	зернобобових на придатність для поширення в Україні із врахуванням внесених змін та доповнень		
6.	Розгляд проєкту Методики визначення відповідності сортів роду бавовник (<i>Gossypium</i> L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності	Виконано позапланово	
7.	Розгляд проєкту Методики визначення відповідності сортів конопель посівних (<i>Cannabis sativa</i> L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності	Виконано позапланово	
8.	Розгляд нових форм ППП для конопель посівних (<i>Cannabis sativa</i> L.) за новими лікарським і фармацевтичним (жіночі суцвіття) напрямками використання	Виконано позапланово	
9.	Перегляд форми ППП для персика звичайного (<i>Prunus persica</i> (L.) Batsch)	Виконано позапланово	
10.	Розгляд Визначника морфологічних ознак сортів помідора їстівного (<i>Solanum lycopersicum</i> L.)» (наочне доповнення до Методики проведення експертизи сортів помідора їстівного) (<i>Solanum lycopersicum</i> L.) на відмінність, однорідність і стабільність	Виконано позапланово	
11.	Розгляд проєкту Методики визначення відповідності сортів жита посівного (<i>Secale cereale</i> L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності	Виконано позапланово	
12.	Розгляд проєкту Методики визначення відповідності сортів вівса посівного (<i>Avena sativa</i> L.) і вівса голозерного (<i>Avena nuda</i> L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності	Виконано позапланово	

№ з/п	Питання	Стан виконання	Примітка
13.	Розгляд проекту Методики визначення відповідності сортів кукурудзи звичайної (<i>Zea mays</i> L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності.	Виконано позапланово	
14.	Розгляд проекту Методики визначення відповідності сортів пшениці м'якої (<i>Triticum aestivum</i> L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності	Виконано позапланово	
15.	Розгляд проекту Методики визначення відповідності сортів пшениці спельти (<i>Triticum spelta</i> L.), пшениці шарозерної (<i>Triticum sphaerococcum</i> Perc.) і пшениці однозерної (<i>Triticum monococcum</i> L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності; Розгляд проекту Методики визначення відповідності сортів пшениці щільноколосої (<i>Triticum compactum</i> Host) критеріям відмінності, однорідності та стабільності	Виконано позапланово	
16.	Розгляд проекту Методики визначення відповідності сортів пшениці твердої (<i>Triticum turgidum</i> L. subsp. <i>durum</i> (Desf.) Husn.), пшениці картлійської (<i>Triticum turgidum</i> L. subs. <i>carthlicum</i> (Nevski) Á. Löve & D. Löve), пшениці польської (<i>Triticum turgidum</i> L. subsp. <i>polonicum</i> (L.) Thell.), пшениці тучної (<i>Triticum turgidum</i> L. subsp. <i>turgidum</i>), пшениці двозерної (пшениці полби звичайної) (<i>Triticum turgidum</i> L. subsp. <i>dicoccum</i> (Schrank ex Schübl.) Thell.) (<i>Triticum dicoccum</i> Schrank ex Schübl.), пшениці туранської (<i>Triticum turgidum</i> L. subsp. <i>turanicum</i> (Jakubz.) Á. Löve & D. Löve) критеріям відмінності, однорідності та стабільності	Виконано позапланово	

№ з/п	Питання	Стан виконання	Примітка
17.	Розгляд проєкту Методики визначення відповідності сортів тритикале (<i>Triticosecale</i> Witt.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності	Виконано позапланово	
18.	Розгляд проєкту Методики визначення відповідності сортів ячменю звичайного (<i>Hordeum vulgare</i> L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності	Виконано позапланово	
19.	Перегляд методик проведення кваліфікаційної експертизи сортів на придатність для поширення в Україні в розрізі груп	Методика проведення експертизи сортів рослин групи зернових, круп'яних та зернобобових на придатність для поширення в Україні із врахуванням внесених змін та доповнень знаходиться у роботі	Перенесено до плану роботи на 2025 рік
20.	Розгляд нових форм ТА і ППП для капусти кількоподібної, гірчиці кількоподібної	Виконано за планом	
21.	Розгляд нових форм ТА, ППП на ботанічні таксони, на які вперше подано заявки	Виконано	
22.	Розгляд проєкту Методики лабораторного сортового контролю	Виконано позапланово	
23.	Розгляд проєкту Методики проведення ділянкового (грунтового) сортового контролю	Виконано позапланово	
24.	Розгляд здійснених змін в технічних документах UPOV (TG) та обговорення щодо необхідності адаптування чинних методик на ВОС	Моніторинг технічних документів UPOV (TG) проводився постійно упродовж року.	